

Příslovečné určení zřetele
vyjádřené infinitivem
stejným jako verbum finitum

Zapnout se zapne.

Jana Pěňčíková

FF UK AAA & ČJL, 3. ročník

Prototyp konstrukce

- *Zapnout se zapne.* INF VF
- *Zapnout se nezapne.* INF negVF

- *Zapnout to se zapne.* INF to VF
- *Zapnout to se nezapne.* INF to negVF

Komentář z facebooku

(...)

M.Z.: definitivne se mi sekl mobil..:(takže tak mno..:(

(...)

A.B.: a co se s nim stalo???

M.Z.: proste se sekl, **zapnout se zapne**, ale neodemkne se..:(:'(to se uz potom znovu sekne, a takhle je to uz vic jak hodinu..:(

Příslovečné určení zřetele

- AdvZ vyjadřuje, vzhledem k čemu platí výraz řídící
- omezuje absolutní platnost, vymezuje jistou oblast, stránku děje, který je vyjádřen členem dominujícím
- adverbialé: syntaktický vztah
adjunkce, determinace

- AdvZ vyjádřené INF – parafráze s dějovým substantivem
- *Fungovat to funguje.*

„Po stránce fungování to funguje.“
- *Pozdravit, to on pozdraví.*

„Pokud jde o pozdravení, tak to on pozdraví.“

Význam

- pro moravské mluvčí přijatelná a smysluplná konstrukce
- 2 významy:

Zapnout se zapne. (omezení, zřetel)

Bát se nebojí. (důraz, navození) – ?

Korelace v jiných jazycích

Maďarština:

Szül-ni szül-t de halad-ni nem halad-t.

rodit-INF rodit-PST.3SG ale postoupit-INF neg postoupit-PST.3SG

„Rodit rodila, ale postoupit [v psaní disertace] nepostoupila.“

Polština:

Zda-ć zda-ła ale lepiej mog-ło by-ć.
složít-INF složít-PST.F ale lépe moci-PST.N být-INF

„Složít [zkoušku] složila, ale mohlo to být lepší.“

Ruština:

Zna-t' to ne znaj-u.

znát-INF to NEG znát-PRS.1SG

„Vědět to nevím.“

Slovenština:

Bá-t' sa ne-boj-í.

bát-INF se NEG-bát-PRS.3SG

„Bát se nebojí.“

Jak je konstrukce hodnocena?

- FRANTIŠEK TRÁVNÍČEK: *Mluvnice spisovné češtiny II*
- VLADIMÍR ŠMILAUER: *Novočeská skladba*
- JOZEF RUŽIČKA: *Skladba neurčitku v slovenskom spisovnom jazyku*
- FRANTIŠEK KOPEČNÝ: *Základy novočeské skladby*
- KAREL SVOBODA: *Infinitiv v současné spisovné češtině*
- *Akademická mluvnice češtiny III*
- MIROSLAV GREPL – PETR KARLÍK: *Skladba češtiny*
- *Encyklopedický slovník češtiny*

ŠMILAUER:

Novočeská skladba

- infinitivní věta
- zřetelový ráz
- infinitiv důrazový (intenzivní)
- má povahu samostatného větného členu

RUŽIČKA:

Skladba neurčitku v slovenskom spisovnom jazyku

- vytčený větný člen, důrazový neurčitek
- východiskem a jádrem výpovědi je stejný děj, vyjádřený stejným slovesem
- (téma – INF, réma – VF)
- INF není spojený se zbytkem věty žádným syntaktickým vztahem a nemá platnost větného členu
- jde o důrazné vyslovení jádra výpovědi

TRÁVNÍČEK:

Mluvnice spisovné češtiny II

- oznamovací nebo tázací věta
s příslovečným určením zřetelovým
- označení zesilovací, důrazový, intenzivní
infinitiv je podle Trávníčka **nevýstižné**

KOPEČNÝ:

Základy novočeské skladby

- konstrukci považuje za adverbialní určení zřetelové
- zřetelové určení je psychologickým podmíněm (představové východisko věty)

SVOBODA:

Infinitiv v současné spisovné češtině

- samostatný infinitiv navozovací (pojmenovává obsah, aby jej navodil, uvedl na mysl)
- nevstupuje do větného vztahu, nemá funkci determinační
- uvádí děj, jehož konání mluvčí popírá nebo potvrzuje
- nemá příslovečný význam

SVOBODA: *Infinitiv v současné spisovné češtině*

- rozlišuje 2 typy:

Vidět jsem ho neviděl.

(pokleslý INF navozovací, automatizací ztratil samostatnost)

Číst, to čtu.

(větší samostatnost, pauza, *to* – navozovací částice nebo odkazovací zájmeno)

- infinitiv *číst* neomezuje výpověď *čtu* se zřetelem ke čtení
- nutné rozlišovat:

Pokud jde o vaši práci, jsem spokojen. (zřetelová věta)

Pokud jde o hudbu, měl jsem ji vždy rád. (navozovací věta)

Mluvnice češtiny III

- AdvZ se sblíží s tématy vytčených větných členů, prostředek vyčlenění tématu
- věty zřetelově vymežovací
(antepozice, interpozice, prepozice)
- věty navozující téma výpovědi
(tematická platnost vyžaduje, aby byly v prepozici)

GREPL & KARLÍK:

Skladba češtiny

- zřetelově vymezovací určení, prostředek vyčlenění tématu.

Encyklopedický slovník češtiny

(Karlíkovo heslo „infinitiv“)

- AdvZ inf – INF nesamostatný, syntakticky nezačleněný, navozovací

Distribuce

- Typy predikátů
- Prozatím škála gramatičnosti

Vidové preference

OK Fungovat to funguje.

?? Fungovat to fungovat bude.

?? Fungovat to bude fungovat.

OK Vytrhnout mu ten zub nevytrhne.

?? Trhat ten zub trhat nebude.

?? Trhat ten zub nebude trhat.

INF a VF – ne úplně identické

Opravit to opravil.

Opravovat to opravoval.

? Opravovat to opravil.

? Opravit to opravoval.

? Analyzovat to neanalyzuješ.

?? Malovat se nenamalovala.

Modální slovesa

?? Mít tam chodit nemám.

?? Muset pracovat nesmím.

?? Muset pracovat musím.

?? Muset pracovat nemusím.

?? Smět tam jít nesmím.

? Chtít spát nechci.

Fázová slovesa

? Přestat krást nepřestal.

?? Začínat studovat práva nezačínám.

Elipsy jsou gramatické

Muset nemusíš, ale mohl bys.

Přestat nepřestal.

Být

- **Existenciální**

 - * Být strašidla nejsou.

- **Spona**

 - ?? Být hodný, to tedy není.

 - (Pavouk?) *Být hmyz to není.

 - ?? Být sychravo není.

Složené predikáty

? Mít plán nemám.

?? Dát se do práce nedal.

Aktuální členění výpovědi

Svítit lampa svítí.

? Lampa svítit svítí.

* Svítit svítí lampa.

Délka výpovědi

Zbarvit se to nezbarvilo.

? Zbarvit se nám roztok bohužel nezbarvil.

TO

- částicové (vyprázdněné, není větným členem)
- koreferenční (podmět, předmět)

Vidět to neviděl.

(předmět) (Vidět ho neviděl.)

Chátrat to nechátrá.

(podmět) (Chátrat dům nechátrá.)

Dosavadní závěry

- záležitost jazykového kontaktu – přejímání syntaktických struktur
(čeština, maďarština, polština, slovenština, ruština, [litevština])
- pravděpodobně není možné infinitivní AdvZ vytvořit univerzálně z jakéhokoliv typu predikátu
- provést dotazníkové šetření
- nutné vymyslet testy (parafráze, možná srovnání s jinými AdvZ?)
- Je INF součástí větné struktury?
- Je zapojen do syntaktických vztahů?

Literatura

- GREPL, M. – KARLÍK, P: *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia 1998, s.286–287
- KOPEČNÝ, F: *Základy české skladby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1958, s. 230.
- RUŽIČKA, J.: *Skladba neurčitku v slovenskom spisovnom jazyku*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1956, s. 173–174.
- SVOBODA, K: *Infinitiv v současné spisovné češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1962, s.36–43.
- ŠMILAUER, V: *Novočeská skladba*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969, s. 307. (1. vyd. 1947)
- TRÁVNÍČEK, F.: *Mluvnice spisovné češtiny II (Skladba)*. Praha: Melantrich 1949, s. 788.
- Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2002. („infinitiv“)
- Mluvnice češtiny III*. Praha: Academia 1987, s. 125, 501–502.

Děkuju!

jana.pencikova@centrum.cz